

ה"פני מנחם" סיפר כי לפני חתונתו שלח אותו אביו ה"אמרי אמות" ל"דמשק אליעזר" מוויז'ניץ להתברך. בין הדברים התנצל ה"פני מנחם" על הרעש שנגרם משמחת ה"פרשפיל" שנערכה יומיים קודם לכן. ה"דמשק אליעזר" התאכסן במלון באב"ד, ובבית סמוך נערך ה"פרשפיל" עד שעה מאוחרת בלילה... אמר ה"דמשק אליעזר": "להיפך, שמחה יהודית משמחת אותי, אני נהנתי מכך".

(נעימת החיים)

אליעזר עבד אברהם הוא עוג מלך הבשן! (מסופרים כ"א ט', פרד"א ט"ו)
תמהו בעלי התוס': הרי עוג רשע היה ומשה הרגו ואליעזר היה צדיק!! ותירצו: שני עוג מלך הבשן היו, אחד רשע שהרגו משה, והשני עבד אברהם, וכשמלך נקרא 'עוג', כי כל מלכי הבשן נקראו 'עוג', כמו שמצינו שמלכי מצרים נקראים 'פרעה'. (כ"ד ל"ט)

כאשר יצא אברהם מאור כשדים נתנו לו כל גדולי הדור מתנות. נמרוד נתן לו את עבדו אליעזר. פעם גער בו אברהם, ומיראתו נפלה שינו. לקח אברהם את השן, עשה ממנה מיטה ובה ישן, ויש אומרים כסא עשאו, וישב בו כל ימיו! (פרד"א, מס' סופרים שם)

אליעזר, אחר שגמל חסד עם יצחק בנו הוציאו לחירות. נתן לו הקב"ה שכרו בעולם הזה ונהיה למלך, והוא צדיק! (נחלת יעקב)

(טעמא דקרא)

השחרור היה שכר השדכנות של אליעזר!

העיר מרן הגאון רבי חיים קניבסקי, שלכאורה לסומכוס הסובר 'כוחו כגופו' אליעזר יצא לחירות בנפילת שינו, ואפשר לדחות בכמה אופנים.

(טעמא דקרא חיי שרה)

כתב האדר"ת: חקרתי אם השן שהפיל האדון לעבדו ויצא לחירות, אם היא שייכת לאדון או לעבד. ואמר לי הרב ר' יעקב נחום טשרני, דיין ומו"צ במיר, במה יקנה העבד את השן ומי הקנה לו?! והשבתי, שהפיל את השן בתוך כיס בגדו, ולענין שחרורו הרי כבר יצא לחירות כשהשחיתו.

(עובר אורח" ס' ק"צ)

הכותב גט שחרור על ידו של העבד פסול, דהוי 'מחובר', שהרי אי אפשר לחותכה. (גיטין כ"א) ביאר רש"י דשייך במצוות ואינו רשאי לחבול בו ואם חבל בו יוצא לחירות. תמה הרש"ש, לכאורה, אם העבד יצא לחירות הרי "השטר" אינו של האדון? ואולי מכיון שיוצא לחירות מחמת קטיעת היד, שייכת היד לאדון. (שם)

(שם)

סיפר לי מוהר"ר ישראל, המורה צדק בויילנה, שנשאל בפני רבינו הגר"א, על חולה שציוו עליו שישא עמו של מת, לסגולה, והחולה כהן... והנה כרגע הורה הגר"א שיקח עימו שן אדם, כדברי המשנה (אהלות ג' א) דשן אדם לא מטמאת.

שאלה זו נשאלה גם לפני המו"צ, הגאון מוהר"ר צבי הרש, ונתעלמה ממנו התשובה... הזכירו רבי ישראל: "הלא משנה מפורשת היא?! תיכף נזכר בזה רבי צבי הרש ואמר: "כמה גדולים דברי הגאון!"

(עליות אליהו" ע"ג)

מעשה בזקן תלמיד חכם, שנהג לשמור את שיניו שנפלו. הוא שמרם כדי שבבוא העת יקברו אותן עמו, ועכשיו איבד שן אחת, ומצטער על כך מאד... לא ידע אותו חכם מה יעשה?

"ובן משק ביתי הוא דמשק אליעזר". (ט"ו ב) היה לוקח תורותיו של אברהם ודרך המצוות ומורה לאחרים לכך נקרא שמו דמשק. (לקח טוב)

דמשקאים שהאירו את ישראל

בבית המדרש בפרוזה"א היה ספסל שהיה ניכר בו מקום שקוע ביותר. זקני העיר היו מספרים שבמקום הזה היה יושב הגאון רבי אליעזר ניצברג בבחרותו, ומרוב שקידתו נשתקע הספסל! כשחידשו את בית המדרש והעמידו בו ריהוט חדש, את אותו הספסל השאירו כמו שהוא, לזכרון עולם, לגדולת גיעתו של הבחור הפלאי הפרוזה"אי!

העיד עליו רבו "הגדול ממינסק": "הנני מכיר שהתמדתו ושקידתו ויגיעו ועמלו היה עד להפליא, וממש שם לילות כימים ולא פסק פומיה מגירסא, ויגעתו ומצאתי תאמין, והתמיד ומצא כדי מידתו בחריפות ובקיאות". (הקדמה לספרו "דמשק אליעזר")

הגאון רבי אליעזר אשכנזי, אב"ד אפטא, חיבר את הספר "דמשק אליעזר" על מסכת חולין. הספר נדפס בלובלין בשנת ת"ו. מיום צאתו את הדפוס היה ליקר המציאות, בשל שריפה שפרצה בבית הדפוס עם גמר הדפסתו. ולכן כמעט שאינו מוזכר בספרי הפוסקים שהיו אחריו. ה"כנסת הגדולה" מביאו פעמים רבות. נביא מתוך ספרו זה:

אומרת הגמרא (חולין א) העיד רבי יהושע בן זרוז ... על רבי מאיר שאכל עלה של ירק בבית שאן, והתיר רבי את בית שאן על ידו. חברו עליו בית אביו... דרש: 'אף אני מקום הניחו לי להתגדר!' הנה מעובדה זו יש להוכיח כמה צריך לשמוע בקול דברי חכמים אפילו דבר התמוה. גם אם איזה חכם מתקן תיקון חדש שלא היה מעולם, או לאסור את המותר כנחש הנחושת, או להתיר את האסור כבית שאן, אין לתמוה עליו 'וכי טוב זה החכם מן הראשונים?!' אלא יש לומר, מקום הניחו לו אבותיו להתגדר. (א)

"לך לך מארצך ... אל הארץ אשר אראך"

חרדתם של גדולי ישראל מכניסה למקום המקדש היתה נוראה.

כתב ה"דמשק אליעזר": 'כבר כתבתי תשובה ארוכה ורחבה לאדוני אבי הגאון החסיד כשנסע עם אמי מורתי הצנועה והחסודה לארץ הקדושה, כי מן הטעמים האלו יש למנוע לנסוע בזמננו לעלות לארץ ישראל, הרי איסור כרת הוא אם נכנס למקום המקדש, וכיון שלא ידענו מקומם עלול להכנס... כמובא ברבי ירמיה בן בבל שנעלם ממנו מקום המקדש'. (חולין א' ו' ז', שבועות ג.)

ב"פתח הדביר" השיג עליו: ודבריו תמוהים עד למאד, מרפים ידי העם המתאוים לשכון כבוד בארץ הקדושה. גם בזמן הזה מקום המקדש ידוע - יכול אדם לילך יום שלם בירושלים ולא יגיע למקום המקדש... (ח"ג השמטות ח"ב - שו"ת "ציץ אליעזר" ח"י ה' ועיי"ש)

שכר עשרה זהובים יש על כל ברכה: לא תעשה כמעשיהם של כמה בני אדם שקמים בלילה לצרכיהם ואחר כך שותים מים ואינם מברכים אלא בהרהור. וכבר ידעת שמחלוקת גדולה היא אם הרהור כדיבור ... נמצא כי בכל פעם מפסיד שכר ברכות.

למה לא תיקח מוסר לנפשך - כאשר עינינו הרואות, אם עשיר גדול נפטר באמצע הלילה ורוצים לקבורו מיד בשביל איזה סיבה, מוציאים כרוז ברחובות 'מי שיבוא ללוויית המת יקבל שני מג'דים'. תיכף ומיד היית קם כארי ומהלך במרוצה... ומה תענה ליום הדין, איך תשליך לאיבוד שכר הברכה?! ("דמשק אליעזר" מערכת 'אמן' - הגה"ק רבי אליעזר פאפו מרביני סרייבו ומחכמי "בית אל" ירושת"ו)

"וירק את חניכיו" - כתב רש"י, זה אליעזר שחנכו למצוות. תרגום יונתן מביא שאליעזר היה גיבור גדול, בנו של נמרוד. הנה זה דבר נפלא, שאברהם הצליח לחנך את בנו של נמרוד עד שנעשה דולה ומשקה תורתו לאחרים!

(*"איילת השחר" י"ד ועיי"ש*)

"ויאמר ה' אל אברהם לך מארצך וממולדתך ומבית אביך אל הארץ".
נספר בזה על אברהם מגדולי עמנו שקיים "לך לך"

והתנהג בחכמה בעת מגיפה!

העיר פז גדולה במעלה ובתהילה, בחכמים ואנשי סגולה הפכה לעיר בלהות בשנים שס"ד-שס"ו. פורענות מידי מושל אכזר ופורענות בידי שמים, שלש שנים של עצירת גשמים ורעב נורא, אלף מתים היושב בעיר ימות ברעב והיוצא חוצה ימות בחרב ... יד איש ברעהו.

כיון שכך רבי אברהם אזולאי, ה"חסד לאברהם" נודר לעלות לארץ ישראל. הוא עוזב את ארץ מולדתו, קברי אבותיו, יחיד. ואלו דבריו: "ויהי כי הקיפו עלי הימים, רוש ולענה מנת כוסם ... ואני בתוך ההפוכה אשר הפך ה' באפו ובחמתו, עיר קברות אבותי, פס המהוללה אשר היתה למשל ולשנינה, ומרוב שיחי וכעסי ולחצי זה הדחק ודלתי ביתי נקי מנכסי, נדרתי לבוא ולהתגורר בארץ ישראל".

(הקדמת "חסד לאברהם")

נחמתו היתה שתורתו מלווה אותו, כתביו, חידושיו בנגלה ובנסתר.

רבי אברהם עלה על אונייה ההולכת מזרחה, אך סאת יסוריו לא תמה: "ויהי היום ואנחנו באוניה בלב ימים, וה' הטיל סערה בים והאונייה הישבה להשבר. ויחתרו המלחים להשיב אל היבשה ולא יכלו, כי הים הלך וסוער עלינו ... ובהתעטף עלינו נפשנו, את ה' זכרנו ונקרא אליו בלב נשבר ונדכה ותבוא אליו תפילתנו ... וישקוט הים מועפו.

וירדנו אל היבשה בחוף קפוטקיא, וימהרו האנשים לרדת כי היינו רעבים וצמאים והניחו כל אשר להם בספינה עד אשר נשוב למחרת. ובליל היה סער גדול בים, ויהי בהיות הבוקר וישקף רב החובל ויראה ואין אונייה על חוף הים... ויך כף אל כף, כי איבד כל רכושו ... והצדקנו עלינו את הדין, כי היה כספנו כופר נפשנו ... ואתעצב אל לבי על חידושי התורה אשר כתבתי וריביתי ואיגע לריק..."

(שם)

וכך כותב החיד"א, שהיה מצאצאיו: "הרב החסיד זקננו ... קמה רוח סערה ונשברה הספינה ונטבע הכל והיתה נפשם לשלל. לזכור נס זה שניצלו עשה חתימתו דמות ספינה, וראיתי חתימתו ז"ל". (שם הגדולים)

רבי אברהם הגיע בשנת ש"ע לחברון: "בבואי אל המנוחה ואל הנחלה, עיר הקודש קרית ארבע היא חברון, וכמו חלב ודשן תשבע נפשי ... זכו עינינו לראות ספוני טמוני קודש" - ספרים רבים ונדירים ביניהם כתבי תורת האר"י, ראה בזה פיצוי על ספריו שטבעו במים.

ביקש רבינו לישב בשלווה, אך בגלל מגיפה שפרצה בחברון נאלץ לברוח: "ויהי היום, בשנת שע"ט נהפך לאבל מחולנו, כי יד ה' הויה בדבר גדול מאד ויהרוג מחמדני עין, ואמלטה אני וביתי לעיר הקודש לירושלים וגם שם היה חרון אף ה' ויזעוף בעמו ... באו חדרי מוות. ואמלטה אל סביבת חברון, ואני יושב משומם כי לא ידעתי אנה אפנה ואנה אנוס, אמרתי לנדור נדר בעת צרה לחבר סנסיני הדרושים. שמע ה' בקולי ותעצר המגיפה בעיר עזה ואמלטה שמה ... ומצאתי שם מעט רווחה, אז אמרתי, עת לעשות לה'".

(הקדמת "חסד לאברהם")

רבי אברהם אזולאי ישב בעזה עד שהמגיפה נעצרה כליל. בה כתב את ספרו המפורסם "חסד לאברהם". "וקראתי שם החיבור הנכבד הזה לשתי סיבות: לזכור חסדי ה' אשר גמלני ומדבר מילתתני". (שם)

לוט מלמדנו איך מיישבים את ארץ ישראל...

"וגם ללוט ההלך את אברהם היה צאן ובקר ואהלים". (י"ג ה) יש להבין מהם 'אהלים' הללו של לוט, לשון רבים, תוספת שלא מובאת קודם בתורה?

התשובה כתובה בהמשך "ולוט ישב בערי הכנע ויאהל עד סדום". מסביר רש"י שלוט נטע אהלים לרועיו ולמקנהו עד סדום - כלומר, הרבה אהלים היו לו מן הכיכר-מהמקום בו גר עד סדום!

(שפ"ח י"ג ה)

השיבו החיד"א: בכל מדינות טורקיה וארץ הקודש לא נהגו בזה, ואף גדולי עולם לא חששו לזה. אמנם אחד מאוהבי סיפר לי, שחכמי צפון אפריקה זהירים בזה, וכן הביא בספר "מעבר יבק" שראה שנוהגים לשומרם לקבורה, אבל לא הזהיר לנהוג כן.

לכן אותו זקן שקנה חכמה, לא יצטער על שאיבד את שינו, ובפרט שבדרך כלל היה נזהר לשומרם, ולא יבצר שיאבדו שן אחת או שתיים - "בכך תנוח דעתו של אותו זקן". (יוסף אומ"ק ל')

כפי שעשה רבי יחנן, שהשאיר אצלו שן אחד מבניו, ובה היה מנחם אבלים, ששן של מת אינו מטמא. (רשב"ם ב"ב קט"ז. ערוך ברכות ה')

"וירדפם עד חובה אשר משמאל לדמשק" - חזרנו על כל המקומות ולא מצאנו שום מקום ושמו 'חובה'. ללמדך, שדן נקרא חובה מראש על העגל שעתידי לעמוד שם. (תנחומא) אין מקום ששמו חובה, וקורא לכן חובה, על שם עבודת אלילים שעתידה להיות שם. (רש"י י"ד ט"ו)

חובה - כתב "תבואות הארץ" (פרק ו) עד היום מצפון לדמשק בערך שענה וחצי הכפר 'חובה'. ומה שהביא רש"י שאין מקום ששמו חובה, פירושו, שלא נמצא במקרא עוד שם עיר חובה, אבל לא שאין חובה שם מקום, הלא המקום ידוע עד היום.

ובהערות כתב: באמת צדקו דברי רש"י שבימיהם לא נמצא מקום אצל דמשק ששמו חובה, רק לפי קבלת היהודים תושבי דמשק הכפר ג'ובר הסמוך לדמשק הוא 'חובה'.

מסורת הישמעאלים תספר כי אברהם אבינו התחבא במלחמתו זו במעלה הסלעים בבצרה, צפונה לדמשק ולמערב כפר ג'ובר.

בזמנו, במרחק פרסה מדמשק היה כפר גדול בשם ג'ובר. כיום המקום בפרברי דמשק. בעבר הוא שימש מקום נופש לעשירי היהודים. נמצא בו בית כנסת עתיק, בית הכנסת אליהו הנביא. בימי קדם היה בית כנסת זה תל תלפיות. המפואר והמקודש ביותר בסוריה. בנוי עמודי אבן ואכסדראות וכיפה מפוארת. מאתיים ספרי תורה היו בו. יהודי דמשק היו באים לתפילה בשבתות וחגים. ומה נורא המקום ההוא - הרבה ניסים ארעו בו.

כידוע הישוב היהודי בדמשק הינו קדום מאד. המסורת מספרת כי בית הכנסת הזה נבנה בימי אלישע הנביא. בתוכו נמצאת אבן גדולה עליה אלישע משח את חזאל.

בבית הכנסת "אליהו הנביא" מתחת ההיכל בצד דרום יש פתח קטן למערה שהיא לפי המסורת המערה בה נחבא אליהו הנביא באמור ה' אליו "שוב לדרכך מדברת דמשק". (מלכים א' י"ט) אל מערה זו יורדים כפופים דרך מעבר ומדרגות צרות. (ס"ה)

"ואפילו אם רב מספר האנשים היוורדים למערה לא יהא צר בה המקום, כי היא המערה בה הסתתר אליהו הנביא... ועד היום הזה נמצא החור בו הביאו לו העורבים מאכל ומשתה ואפשר לתחוב את היד לתוכו". (רשמי מסע של משה פוריית מפראג שנת ת"י - "דור דור ועוליו")

בעקבות הפרעות בשנים שפ"ה-ו' ואחרי עלילת דמשק הישוב היהודי בכפר ג'ובר התדלדל. רבים מהנאשמים והנרצחים בעלילה היו ממתפללי בית הכנסת. המקום נפגע במאורעות תרפ"ט ובמהלך מלחמת האזרחים בסוריה ניזוק מספר פעמים.

"דמשק - לפי התרגום מדמשק היה, ולפי מדרש אגדה שרדף המלכים עד דמשק, ובגמרא שלנו דרשו נוטריקון, דולה ומשקה מתורת רבו לאחרים". (רש"י ט"ו ב)